

ΑΞΟΝΑΣ: ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑ

ΘΕΜΑ: ΔΙΑΛΟΓΟΣ

ΠΑΡΑΓΩΓΗ ΛΟΓΟΥ

Εκφώνηση

Με αφορμή τη διεξαγωγή στη χώρα μας διεθνούς συνεδρίου για το περιβάλλον αποστέλλετε ανοικτή επιστολή σε εφημερίδα ευρείας κυκλοφορίας, προκειμένου α) να ευαισθητοποιήσετε τους αναγνώστες σχετικά με την οικολογική κρίση που προκαλεί το κυρίαρχο μοντέλο τεχνολογικής και οικονομικής ανάπτυξης και β) να προτείνετε τρόπους με τους οποίους η εκπαίδευση μπορεί να καλλιεργήσει στους μαθητές φιλοπεριβαλλοντικές στάσεις και συμπεριφορές. (500-600 λέξεις)

Οδηγίες:

Προσυγγραφικό στάδιο

1. Επικοινωνιακό πλαίσιο και κειμενικό είδος

Πριν προχωρήσουμε στη γραφή του κειμένου, διαβάζουμε με προσοχή την εκφώνηση, εξετάζοντας, κατ' αρχάς, τους παράγοντες που προσδιορίζουν τη συγκεκριμένη επικοινωνιακή περίσταση. Ειδικότερα, εξετάζουμε τα ακόλουθα:

Ζητούμενο κειμενικό είδος	Ανοικτή επιστολή
Ιδιότητα συντάκτη/τριας	Μαθητής/ μαθήτρια
Αποδέκτες	Ευρύ αναγνωστικό κοινό
Σκοποί για τους οποίους εκφωνείται το κείμενο	α) Να ευαισθητοποιήσει τους αναγνώστες αναφορικά με τη σχέση μεταξύ κυρίαρχου αναπτυξιακού μοντέλου και οικολογικής κρίσης και β) να προτείνει τρόπους με τους οποίους η εκπαίδευση μπορεί να καλλιεργήσει στους μαθητές

	φιλοπεριβαλλοντικές στάσεις και συμπεριφορές.
--	---

Οι παραπάνω παράγοντες θα οριοθετήσουν την οργάνωση, το περιεχόμενο καθώς και τις γλωσσικές επιλογές και το ύφος του κειμένου μας.

2. Αρχικές αποφάσεις για την οργάνωση του κειμένου και καταιγισμός ιδεών

A. Ξαναδιαβάζουμε την εκφώνηση του θέματος και διακρίνουμε τα ζητούμενα από τα δεδομένα.

Ζητούμενα, σύμφωνα με την εκφώνηση του θέματος, είναι: α) Να ευαισθητοποιήσουμε τους αναγνώστες για την οικολογική κρίση που προκαλεί το καθιερωμένο μοντέλο τεχνολογικής και οικονομικής ανάπτυξης και β) να προτείνουμε τρόπους με τους οποίους θα μπορούσαν να οικοδομηθούν στο πλαίσιο της εκπαίδευσης στάσεις και συμπεριφορές φιλοπεριβαλλοντικές, που αφορούν, δηλαδή, στον σεβασμό προς το φυσικό περιβάλλον και επιδιώκουν την προστασία του. Γίνονται ευδιάκριτες, επομένως, οι δύο ενότητες που θα συγκροτήσουν το κείμενό μας, τις οποίες και θα πρέπει να αναπτύξουμε ισομερώς.

B. Καταστρώνουμε ένα αρχικό σχεδιάσμα-διάγραμμα.

Για την οργάνωση των θέσεών μας ένα αρχικό σχεδιάσμα-διάγραμμα θα μας βοηθήσει να συγκροτήσουμε και να οργανώσουμε τις βασικές και δευτερεύουσες ιδέες και επιχειρήματα, να προσδιορίσουμε το θεματικό κέντρο-σκοπό των παραγράφων (πιθανόν και τις αποδεικτικές λεπτομέρειες) και να αποτυπώσουμε την πορεία σκέψης που θα ακολουθήσουμε. Το διάγραμμα δε χρειάζεται να είναι πάντα αναλυτικό ούτε ανελαστικό. Στην πορεία της γραφής θα προκύψουν, ενδεχομένως, και άλλες ενδιαφέρουσες ιδέες που δεν είχαμε σκεφτεί αρχικά, τις οποίες θα χρειαστεί να ενσωματώσουμε στο κείμενό μας, εφόσον κρίνουμε ότι συνδέονται με το θέμα και τις παραμέτρους του.

Για την κατάστρωση του διαγράμματος του κειμένου μας χρειάζεται, βέβαια, να λάβουμε υπόψη το είδος του. Εν προκειμένω, καλούμαστε να αναπτύξουμε μια ανοιχτή επιστολή, επιστολή, δηλαδή, που δημοσιεύεται στον τύπο, με σκοπό την ενημέρωση και την ευαισθητοποίηση της κοινής γνώμης. Ως προς τη δομή, διατηρεί τα γνωρίσματα μιας επίσημης επιστολής, μπορεί, όμως και να τιτλοφορείται.

Για τα μέρη στα οποία διακρίνεται, συνήθως, μια επιστολή χρήσιμη είναι η ακόλουθη πρόταση:

Τα μέρη της επιστολής	
1. Χωροχρονικό πλαίσιο αναφοράς:	Γράφεται στο πάνω δεξιό άκρο και περιλαμβάνει τον τόπο και το χρόνο κατά τον οποίο γράφεται η επιστολή: π.χ. <i>Αθήνα, 14 Οκτωβρίου 2004.</i>
2. Προσφώνηση	π.χ. : Αγαπημένη μου μητέρα, Αγαπητέ Φίλιππε, Αξιότιμε κύριε Διευθυντή κ.λπ.
3. Περιεχόμενο της επιστολής	<u>Πρόλογος:</u> Αφορμή για τη σύνταξη της επιστολής και στόχος του επιστολογράφου.
	<u>Κύριο μέρος:</u> • Έκθεση ενός θέματος, ενός προβλήματος, ενός φαινομένου, μιας άποψης κτλ. • Απόδειξη με τη χρήση λογικών επιχειρημάτων, τεκμηρίων, διαπιστώσεων, παραδειγματικών αναφορών, μαρτυριών. • Απόκρουση των αντίπαλων επιχειρημάτων (προβολή αντιρρήσεων, επιφυλάξεων, περιορισμών), που ισχυροποιεί τη θέση του αποστολέα.
	<u>Επίλογος:</u> Περιεκτική ανακεφαλαίωση κατά την οποία ο επιστολογράφος εκφράζει σκεπτικισμό, συγκρατημένη αισιοδοξία ή καλεί τον /την αποδέκτη της επιστολής: να συμμεριστεί, να κατανοήσει, να ευαισθητοποιηθεί, να ανταποκριθεί έμπρακτα, να αναλάβει πρωτοβουλίες, να κινητοποιήσει φορείς.
4. Αποφώνηση	(ανάλογα με την προσφώνηση) π.χ. Με αγάπη, Με εκτίμηση, Με σεβασμό, Με φιλικούς χαιρετισμούς, Ευχαριστώ για τη φιλοξενία (για επιστολή στον τύπο) κ.λπ.
5. Υπογραφή	Γεώργιος Γεωργίου (επίσημη επιστολή), Χαριτίνη (φιλική επιστολή). <i>(Στις Πανελλήνιες Εξετάσεις δεν επιτρέπεται η σημείωση)</i>

	οποιοδήποτε στοιχείου μπορεί να φανερώσει την ταυτότητά των μαθητών.)
--	---

Γ. Διαβάζουμε ξανά το κείμενο αναφοράς, για να εντοπίσουμε στοιχεία του κειμένου που έχουν συνάφεια με το θέμα μας. Σημειώνουμε και όποιες άλλες ιδέες σχετίζονται με τα ζητούμενα του θέματος.

Χρήσιμες ιδέες για την ανάπτυξη του κειμένου μας μπορούμε να αντλήσουμε από το κείμενο αναφοράς, προσέχοντας, βέβαια, να μην αντιγράψουμε αλλά να ανασυνθέσουμε και να προσαρμόσουμε το υλικό στις ανάγκες του δικού μας κειμένου. Σχετικά με το πρώτο ζητούμενο μπορούν να αξιοποιηθούν οι αναφορές του δοκιμιογράφου στις παραμέτρους του κυρίαρχου αναπτυξιακού μοντέλου που σχετίζονται με το οικολογικό πρόβλημα, όπως:

- στην άμετρη ανάπτυξη («μια ανάπτυξη χωρίς μέτρο») και στον ανορθολογικό της σχεδιασμό («χωρίς ... τεχνοεπιστήμης»),
- στην αποκλειστική επιδίωξη της οικονομικής προόδου («η πρόοδος... παραμέτρων.», «τυφλή... εισοδήματος»),
- στην κυριαρχία των οικονομικών συμφερόντων («είναι ανάγκη... αδιανόητο.»),
- στην επικράτηση των υλικών αξιών («σε μια εποχή... αξίες», «η πρόοδος... αγαθά») έναντι των πνευματικών, κοινωνικών και ηθικών («Ελάχιστα... άλλους.»).

Για τον εμπλουτισμό της επιχειρηματολογίας μας, αναφορικά με το πρώτο ζητούμενο, κατευθύνουμε, επίσης, τη σκέψη μας σε πτυχές της κυρίαρχης τεχνολογικής και οικονομικής ανάπτυξης, όπως, ενδεικτικά:

- στην άναρχη τεχνολογική και βιομηχανική ανάπτυξη χωρίς μακροχρόνιο σχεδιασμό,
- στην υπερεκμετάλλευση των φυσικών πόρων
- στις αυθαίρετες ανθρώπινες παρεμβάσεις με σκοπό το κέρδος,
- στην απρογραμματίστη χρήση της γης,
- στον βιομηχανοποιημένο τουρισμό,
- στην ανεπαρκή περιβαλλοντική πολιτική και νομοθεσία κ.ά.

σε σχέση με περιβαλλοντικά προβλήματα (διαστάσεις των οποίων είτε βιώνουμε λ.χ. στις μεγαλουπόλεις είτε έχουμε πληροφορηθεί μέσω της εκπαίδευσης ή άλλων φορέων), όπως:

- η ρύπανση και η μόλυνση εδάφους, υδάτων και ατμόσφαιρας,
- η ηχορύπανση,
- η αισθητική κακοποίηση του χώρου,
- η κλιματική αλλαγή,
- η αύξηση της υπεριώδους ακτινοβολίας κ.ά.

Όσον αφορά στο δεύτερο ζητούμενο, θα μπορούσαμε και πάλι να ανατρέξουμε στο κείμενο αναφοράς και ειδικότερα στην αναγκαιότητα, που προβάλλει, για την ανάδειξη των πνευματικών και ηθικών διαστάσεων του πολιτισμού και την καλλιέργεια ανθρώπων συνετών, που αλληλεπιδρούν αρμονικά με τη φύση και τους συνανθρώπους τους και έχουν ευθύνη και πάθος για την κοινωνία και τον πλανήτη (πέμπτη και έκτη παράγραφος).

Κάποιες ιδέες που θα μπορούσαμε, επίσης, να εξετάσουμε για την καλλιέργεια φιλοπεριβαλλοντικών στάσεων και συμπεριφορών στο πλαίσιο όχι μόνο των προγραμμάτων της λεγόμενης Περιβαλλοντικής Εκπαίδευσης αλλά και των επιμέρους διδακτικών αντικειμένων και της σχολικής ζωής, εν γένει, είναι, ενδεικτικά:

- η προώθηση πνευματικών, κοινωνικών και ηθικών αξιών έναντι ατομικιστικών και υλιστικών,
- η ενίσχυση της επαφής και της αγάπης για τη φύση μέσα από κατάλληλες δραστηριότητες, κυρίως για τους μαθητές που μεγαλώνουν σε αστικές περιοχές,
- η ενημέρωση για τα περιβαλλοντικά προβλήματα καθώς και για τους τρόπους πρόληψης ή επίλυσής τους,

η συμμετοχή σε ενέργειες που οδηγούν σε βελτίωση και αλλαγή του περιβάλλοντος των μαθητών κ.λπ.

Συγγραφικό στάδιο

Οργάνωση και ανάπτυξη των ιδεών, σύμφωνα με τα ζητούμενα, σε ενιαίο κείμενο

Α. Πρόλογος

Με την προλογική παράγραφο επιδιώκουμε να ενημερώσουμε τους αναγνώστες για την ταυτότητά μας, το θέμα και τον σκοπό της επιστολής μας. Δεν παραλείπουμε, βέβαια, να αναφερθούμε και σε ό,τι αποτέλεσε αφορμή για τη συγγραφή του κειμένου μας, δηλαδή

το διεθνές περιβαλλοντικό συνέδριο, σε συνάρτηση, βέβαια, με τον προβληματισμό μας για τα οικολογικά προβλήματα, στον οποίο και επιθυμούμε να εμπλέξουμε τους αναγνώστες μας. Η αναφορά, τέλος, σε κάποιο περιβαλλοντικό ζήτημα που βρίσκεται στην επικαιρότητα και απασχολεί την κοινή γνώμη μπορεί να κινητοποιήσει το ενδιαφέρον για όσα θα υποστηρίξουμε στη συνέχεια.

Β. Επιλογή τρόπων και μέσων πειθούς, λαμβάνοντας υπόψη τους σκοπούς του κειμένου

Το περιεχόμενο του κειμένου μας θα καθοριστεί σε μεγάλο βαθμό από τον σκοπό του, που είναι, αρχικά, να ευαισθητοποιήσει τους αναγνώστες για την οικολογική κρίση που προκαλεί η τεχνολογική και οικονομική ανάπτυξη, να πείσει δηλαδή για την αιτιώδη σχέση ανάμεσα στο μοντέλο ανάπτυξης και τα περιβαλλοντικά προβλήματα και, στη συνέχεια, να προτείνει τρόπους καλλιέργειας μέσω της εκπαίδευσης φιλοπεριβαλλοντικών στάσεων και συμπεριφορών αλλά και να πείσει για την αποτελεσματικότητα των προτάσεων αυτών. Στην προσπάθειά μας να πείσουμε, απευθυνόμαστε, όπως γνωρίζουμε, κατεξοχήν στη λογική των αναγνωστών μας αναπτύσσοντας επιχειρήματα και καταθέτοντας τεκμήρια από την εμπειρία μας και την επικαιρότητα. Η πειθώ μας μπορεί να ενισχυθεί και με την αξιοποίηση της αυθεντίας αλλά και με την επίκληση στο συναίσθημα των αποδεκτών μας, με μέσα την αφήγηση ή την περιγραφή (για παράδειγμα, περιπτώσεων οικολογικής καταστροφής που απασχολούν την ελληνική ή διεθνή επικαιρότητα), τη χρήση ρητορικών ερωτημάτων, μεταφορικού λόγου κ.ά. Στη διαδικασία αυτή θα μας φανούν χρήσιμες οι σημειώσεις που έχουμε κρατήσει κατά το προσυγγραφικό στάδιο.

Γ. Επιλογή τρόπων ανάπτυξης παραγράφων και σύνδεσης μεταξύ τους

Οι γνώσεις μας για τη διάρθρωση, την ανάπτυξη και σύνδεση των παραγράφων θα μας βοηθήσουν ιδιαίτερα στη διαδικασία αυτή. Ο προσδιορισμός σε κάθε παράγραφο ενός σαφούς πυρήνα-στόχου είναι απαραίτητος, προκειμένου να οργανώσουμε με συνεκτικό τρόπο τις αποδεικτικές μας λεπτομέρειες. Αναφορικά με την επιλογή των τρόπων ανάπτυξης, μας καθοδηγούν τα ζητούμενα και οι επιδιωκόμενοι στόχοι. Για την ανάπτυξη του πρώτου ζητούμενου, ειδικότερα, θα μπορούσε να αξιοποιηθεί ο ορισμός (για τον προσδιορισμό των εννοιών, *κυρίαρχο μοντέλο τεχνολογικής και οικονομικής ανάπτυξης και οικολογική κρίση*), η αιτιολόγηση και η ανάπτυξη με αίτιο/α - αποτέλεσμα/τα (για την ανάλυση της αιτιώδους σχέσης μεταξύ τεχνολογικής-

οικονομικής ανάπτυξης και οικολογικής κρίσης), καθώς και η χρήση παραδειγμάτων (για την τεκμηρίωση της παραπάνω αιτιώδους σχέσης).

Στην ενότητα των προτεινόμενων δράσεων, ενδεικτικά και πάλι, θα μπορούσαμε να οργανώσουμε το υλικό μας με τη μέθοδο της διαίρεσης (ταξινομώντας τις προτεινόμενες ενέργειες με κριτήρια λ.χ., τον φορέα της πρωτοβουλίας, τον ενδοσχολικό ή εξωσχολικό τους χαρακτήρα κ.λπ.), της αιτιολόγησης, με παραδείγματα, με έμφαση στα προσδοκώμενα αποτελέσματα και, φυσικά, με συνδυασμό των μεθόδων αυτών. Άλλωστε, όπως γνωρίζουμε από την εμπειρία μας, στα αυθεντικά κείμενα ο συνδυασμός και η εναλλαγή τρόπων αποτελεί το συνηθέστερο παράδειγμα.

Η επιλογή των τρόπων ανάπτυξης θα μας καθοδηγήσει ανάλογα και στη χρήση των κατάλληλων διαρθρωτικών-μεταβατικών λέξεων-φράσεων μεταξύ των παραγράφων, περιόδων και προτάσεων.

Δ. Γλωσσικές επιλογές - ύφος

Οι γλωσσικές επιλογές και το ύφος του λόγου μας θα εξαρτηθούν από τους παράγοντες της επικοινωνιακής περίπτωσης. Έτσι, ο επίσημος χαρακτήρας της ανοιχτής επιστολής που καλούμαστε να συντάξουμε, το μέσο δημοσίευσης (εφημερίδα ευρείας κυκλοφορίας) αλλά και οι αποδέκτες του κειμένου μας (ευρύ, μη οικείο, κοινό) υπαγορεύουν επίσημο και τυπικό ύφος. Ωστόσο, η ιδιότητά μας ως μαθητών καθώς και η πρόθεση να επηρεάσουμε όσο το δυνατόν μεγαλύτερο μέρος των αναγνωστών ορίζουν να αποφύγουμε την κατάχρηση του λόγιου και εξεζητημένου λεξιλογίου.

Ως προς τη χρήση της γλώσσας, ειδικότερα, μπορούμε να εναλλάσσουμε την ενεργητική με την παθητική σύνταξη (ανάλογα με το αν θέλουμε να προβάλουμε το υποκείμενο ή το αποτέλεσμα της ενέργειας), την παρατακτική με την υποτακτική σύνδεση των προτάσεων (ανάλογα με τη συνθετότητα του εκάστοτε συλλογισμού) και την αναφορική με την ποιητική χρήση της γλώσσας (επικαλούμενοι τη λογική αλλά και το θυμικό των αναγνωστών μας).

Το προσεγμένο επίπεδο λόγου, τέλος, εξαρτάται και από την κατάλληλη και ορθή χρήση των σημείων στίξης, τα οποία αποδίδουν τη διάθεση, το συναίσθημα αλλά και το σχόλιο του συγγραφέα (λ.χ., επιδοκimasία, προτροπή, αμφισβήτηση, ανησυχία, ειρωνεία, προβληματισμό κ.ά.) αντισταθμίζοντας, έτσι, και την έλλειψη των παραγλωσσικών και

εξωγλωσσικών στοιχείων (λ.χ., επιτονισμού, έντασης φωνής, παύσεων, εκφράσεων, χειρονομιών και στάσεων σώματος) στον γραπτό λόγο.

Ε. Επίλογος

Ο ρόλος του επιλόγου είναι εξίσου σημαντικός με τα υπόλοιπα τμήματα του κειμένου μας. Στην επιλογική παράγραφο ανακεφαλαιώνουμε, υπενθυμίζοντας και τονίζοντας, ενδεχομένως, τα σημεία που θεωρούμε κρίσιμα, «τροφή» για περαιτέρω σκέψη αλλά και δράση εκ μέρους των αναγνωστών. Φροντίζουμε, επίσης, το περιεχόμενο να απορρέει φυσικά από τα προηγούμενα, να μην είναι εκτενές και γενικόλογο και να έχει πρωτοτυπία, προκειμένου να εντυπωθεί στη μνήμη των δεκτών. Τέλος, έχουμε κατά νου ότι για την επικοινωνιακή αποτελεσματικότητα του κειμένου μας είναι σημαντική και η συγκινησιακή διέγερση των αναγνωστών μας, την οποία μπορούμε να προκαλέσουμε με μέσα, όπως η μεταφορική χρήση του λόγου, η υποτακτική ή η προστακτική έγκλιση, οι ρητορικές ερωτήσεις κ.ά.

Μετασυγγραφικό στάδιο

Επανελέγχος

Επανελέγχουμε, λαμβάνοντας υπόψη τα ακόλουθα κριτήρια:

- Συνάφεια κειμενικού τύπου/είδους, σκοπού, επικοινωνιακής περίστασης και ύφους
- Επάρκεια και σαφήνεια περιεχομένου, επιχειρημάτων, τεκμηρίων, προτάσεων. Πειστικότητα
- Παραγραφοποίηση, δομή και οργάνωση παραγράφων
- Συνοχή και συνεκτικότητα
- Ορθή χρήση γραμματικοσυντακτικών κανόνων/ορθογραφία/σημεία στίξης, καταλληλότητα λεξιλογίου
- Συμφωνία με το προκαθορισμένο όριο λέξεων

Σημαντική παρατήρηση

Ο έλεγχος του κειμένου μας δεν αφορά μόνο στο μετασυγγραφικό στάδιο. Κατά τη διαδικασία της γραφής θα χρειαστεί συχνά να ανατρέχουμε στα προηγούμενα και να τα διαβάζουμε ξανά. Με τον τρόπο αυτό αποφεύγουμε ασυνταξίες, επαναλήψεις, λογικά χάσματα, ασύνδετα νοήματα και διορθώνουμε τυχόν προβληματικά σημεία.

Ημερομηνία τροποποίησης: 24/01/2018

Επιμέλεια: Ελένη Βλαχογιάννη
Επιστημονικός έλεγχος: Βενετία Μπαλτά, Μαρία Νέζη